

YOZGAT MEVLEVÎHANESİ

Yozgat'ta Mevlevîliği kurumsal olarak temsil eden ilk ve tek tekke.

Sezai KÜÇÜK¹

Anahtar Kelimeler: Yozgat, Mevlevilik, Salih Sabri Dede, Mevlevihane.

Yozgat Mevlevîhânesi, XX. asrın başlarında Sâlih Sabrî Dede (ö. 1329/1914) tarafından kurulan ve Yozgat'ta Mevlevîliği kurumsal olarak temsil eden ilk ve tek tekkedir. 1908 yılından önce Yozgat'ta herhangi bir mevlevîhânenin varlığına dair tarihî Mevlevî kaynaklarında veya Osmanlı salnamelerinde hiçbir kayıt bulunmamaktadır. Dergâh, Mevlevîlik hiyerarşisinde “âsitâne” değil, “zâviye” statüsünde kabul edilmiştir.

Mevlevîhâne binasının asıl kurucusu, Yozgat Câmî-i Kebîr ferrâşlarından (temizlikçilerinden) olan ve her sene hacca giden 110 yaşındaki el-Hâc Muhammed Necdî Efendi'dir. Dergâhın arsası, Nakşibendiyye tarikatı mensubu Hacı Abdullah Vecdî Efendi'nin delaletiyle Tunusluzâde Süleyman Efendi tarafından bağışlanmıştır. Sultan Abdülhamid döneminde padişah'tan alınan 27.869 kuruşluk tahsisatın 18.977,5 kuruşu kullanılarak bina edilen dergâhın inşaatı tamamlandıktan on sekiz gün sonra Necdî Efendi varissiz olarak vefat etmiştir. Bu sebeple kimse buraya sahip çıkamamış, bina herhangi bir tarikata da bağlı olmadığı için on üç yıl boyunca münhal (boş) kalmıştır.

Daha sonra bir seyahati esnasında Yozgat'a uğrayan Konya Mevlânâ Dergâhı dedegânından Sâlih Sabrî Dede, dergâhın bu sahipsiz durumunu tespit etmiştir. İstanbul'da Evkâf Nezâreti nezdinde girişimlerde bulunarak, Yozgat'tan getirttiği bir mazbata ile buranın “müceddeden inşa olunan mevlevîhâne” adıyla berâtını almış ve 27 Recep 1326/25 Ağustos 1908 tarihli Berat-ı Hümayun ile mevlevîhâne'yi resmen faaliyete geçirmiştir.

Mevlevîhâne, Yozgat'ın Medrese Mahallesi'nde ve Hükümet Konağı'nın karşısında yer almaktadır. Yapının içinde, aynı anda dokuz-on semazenin tennure açıp sema yapmasına yetecek büyüklükte bir semahanesi bulunmaktaydı. Ancak ilk kurulduğunda meşihata (şeyhe) mahsus bir odası (sûknâ) yoktu ve semahane tam olarak döşenmemişti. Eksiklerin giderilmesi için Konya Mevlânâ Dergâhı Postnişini Veled Çelebi tarafından resmi yazışmalar yapılmış, yapılan keşif neticesinde şeyh odası inşası ve tefrişat için 23.216 kuruşluk bir bedel belirlenerek Evkâf Nezâreti'ne bildirilmiştir.

Sâlih Sabrî Dede, mevlevîhânenin idaresi ve devamlılığı için 21 Haziran 1908 tarihinde bir vakfiye tanzim ettirerek kendi helal kazancından beş Osmanlı altını (500 kuruş) vakfetmiştir. Vakfiyeye göre elde edilecek gelirin dörtte biri postnişinin meşihat vazifesine, dörtte biri dergâhın vakıf gelirlerine, kalanı ise dergâha gelen misafirlerin masraflarına ayrılmıştır. Ne var ki mevlevîhânenin düzenli ve

¹ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi, skucuk@sakarya.edu.tr ORCID:0000-0003-0126-2005

Bu çalışma, daha önce Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi yayımlanan; “KÜÇÜK, Sezai. “Mevlânâ Müzesi Arşivi Belgelerine Göre Yozgat Mevlevîhânesi ve Sâlih Sabrî Dede (ö. 1329/1914)”. Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi 17 (2023), 233-338.” isimli makale esas alınarak hazırlanmıştır.

yeterli bir iradı (geliri) olmamış, şeyh ve dervişler sürekli bir yoksulluk ve sıkıntı çekmişlerdir. Sâlih Sabrî Dede, mutad masrafları ve dervişlerin gıda ihtiyacını karşılayabilmek için harman mevsimlerinde senede on gün civar köylere cerre (yardım toplamaya) çıkmak zorunda kalmıştır.

Yozgat Mevlevîhânesi'nde görev süresi boyunca Sâlih Sabrî Dede'nin riyasetinde beş vakit ezan okunarak namazlar cemaatle kılınmıştır. Her sabah ve isneyn (pazartesi ile perşembe) geceleri İsm-i Celâl zikri icra edilmiştir. Ancak şiddetli yoksulluk yüzünden odun, kömür ve cuma günleri ikram edilmesi âdet olan kahve dahi alınamadığı, ayrıca mutrip ve semazenlerin ihtiyaçları karşılanamadığı için mukabele-i şerif (sema töreni) uzun süre gereği gibi ifa edilememiştir.

Mevlevîhâne, varlığını sürdürdüğü yıllarda bir saldırıya da maruz kalmıştır. Sâlih Sabrî Dede'nin iki ay ağır hasta yattığı bir dönemde, Tunusluoğlu Süleyman Efendi'nin öncülüğünde bazı kişiler dergâha izinsiz girerek şeyhin mührünü çalmışlardır. Bu kişiler “Mevlevî Sâlih” adına sahte bir mühür yaptırıp sahte bir dilekçe ile mevlevîhâneye minber, mihrap ve minare eklenerek buranın beş vakit halka açık bir mescide dönüştürülmesini talep etmişlerdir. Bu durum, şeyhin Konya'daki makamları haberdar etmesiyle engellenebilmiştir.

Yozgat Mevlevîhânesi, Sâlih Sabrî Dede'nin 1914 yılındaki vefatına kadar bizzat onun tarafından yönetilmiştir. Şeyhin vefatından sonra tekkenin kapanışına kadar geçen süredeki idari durumu hakkında henüz kesin belgeler bulunmamakla birlikte, Abdülbaki Gölpınarlı ve Mehmet Önder gibi araştırmacıların hazırladığı Osmanlı mevlevîhâneleri listelerinde Yozgat Mevlevîhânesi “zâviye” statüsünde zikredilmeye devam etmiştir.

Kaynakça

KONYA MEVLÂNÂ MÜZESİ ARŞİVİ (KMMA). *Evrak No: 47/15, 85/1, 85/2, 85/3, 85/4, 85/5, 85/7, 85/8, 85/9, 85/10, 85/14, 85/17, 85/18, 85/20, 85/21, 85/23, 85/28.*

EFLÂKÎ, A. (1973). *Menâkıbü'l-ârifîn (Âriflerin Menkıbeleri)* (T. Yazıcı, Çev.). Hürriyet Yayınları.

EROL, E. (1994). Veled Çelebi Zamanında Mevlevîhâneler Ve Çelebi'nin Şeyhlere Resmi Hitap Şekilleri. *VII. Milli Mevlânâ Kongresi* içinde (s. 55-63). Selçuk Üniversitesi Yayınları.

GÖLPINARLI, A. (1983). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* (2. baskı). İnkılap ve Aka.

GÖLPINARLI, A. (2006). *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*. İnkılap Yayınevi.

GÖYÜNÇ, N. (1991). Osmanlı Devleti'nde Mevlevîler. *Belleten*, 55(213), 351-358.

Bu çalışma, daha önce Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi yayımlanan; “KÜÇÜK, Sezai. “Mevlânâ Müzesi Arşivi Belgelerine Göre Yozgat Mevlevîhânesi ve Sâlih Sabrî Dede (ö. 1329/1914)”. Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi 17 (2023), 233-338.” isimli makale esas alınarak hazırlanmıştır.

- KAPUSUZOG̈LU, S. B. (2016). *Yozgat'ın Üç Sırlısı*. Ötüken Yayınları.
- KAYA, B. A., ve KÜÇÜK, S. (Haz.). (2011). *Defter-i Dervîşân: Yenikapı Mevlevîhânesi Günlükleri*. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- KOÇAK, A. (2013). *Salnâmelere Göre Ankara Vilayeti (1871-1907)* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KÜÇÜK, S. (2007). *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*. Vefa Yayınları.
- ODUNKIRAN, F. (2020). *Mevlevî Tezkiresi: Sefîne-i Nefîse-i Mevlevîyân (İnceleme-metin)* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- OSMAN ŞEVKÎ. (t.y.). *Mevlevî Şeyhleri* [Yazma eser]. Galata Mevlevîhânesi Divan Edebiyatı Müzesi (No. 103).
- ÖNDER, M. (1992). *Yüzyıllar Boyunca Mevlevîlik*. Dönmez Yayınları.
- PAKALIN, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. MEB Yayınları.
- SAHÎH AHMED DEDE. (2003). *Mecmûatü't-tevârîhi'l-Mevlevîyye: MEVLEVÎLERİN TARİHİ* (C. Zorlu, Haz.). İnsan Yayınları.
- SİPEHSÂLAR, M. F. b. A. (1331 [1915]). *Tercüme-i Risâle-i Sipehsâlar be-Menâkıb-i Hazret-i Hüdavendigâr* (M. Baharî-yi Hüsâmî, Çev.). Selânik Matbaası.
- ŞAFAK, Y. (2007). Veled Çelebi'nin Menâkıb'ına Göre 1912'de Faal Olan Mevlevîhâneler ve Şeyhleri. M. Denктаş ve O. Eravşar (Ed.), *Sanat Tarihi Araştırmaları: Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan* içinde (s. 341-346).
- ŞERİFZÂDE, M. F. b. M. (1866 [1283]). *Şerhü'l-evrâd el-müsemma bi Hakayıkı Ezkârı Mevlânâ*. Bosnevi El-Hac Muharrem Efendi Destgâhı.
- TANRIKORUR, Ş. B. (2004). Mevlevîyye. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 29, s. 468-475). TDV Yayınları.
- ÜNVER, A. S. (1964). Osmanlı İmparatorluğu Mevlevîhâneleri ve Son Şeyhleri. *Mevlânâ Güldestesi* içinde (s. 30-40). Konya Turizm Derneği.

Bu çalışma, daha önce Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi yayımlanan; "KÜÇÜK, Sezai. "Mevlânâ Müzesi Arşivi Belgelerine Göre Yozgat Mevlevîhânesi ve Sâlih Sabrî Dede (ö. 1329/1914)". Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi 17 (2023), 233-338." isimli makale esas alınarak hazırlanmıştır.

VELED ÇELEBÎ (İzbudak). (t.y.). Mevlevîhâneler Bânileri ve Son Şeyhleri. *Konya Vilayetinin Ahvâl-i Umumiyye-i Tarihîyyesi* içinde [Yazma eser]. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi (Hüdâyi Efendi, No. 1159).

YÖNDEMLİ, F. (2009). Mevlevî Zerafeti ve Fıkraları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(39), 377-384.

Bu çalışma, daha önce Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi yayımlanan; "KÜÇÜK, Sezai. "Mevlânâ Müzesi Arşivi Belgelerine Göre Yozgat Mevlevîhânesi ve Sâlih Sabrî Dede (ö. 1329/1914)". Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi 17 (2023), 233-338." isimli makale esas alınarak hazırlanmıştır.